

ext

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Підприємництво
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

Ханлар МАХМУДОВ

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності
діяльності підприємства» (на матеріалах ДП «ХХ«ХХХХХХ»
Полтавського району)**

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Гусак Аліна Станіславівни

Керівник кваліфікаційної роботи,
д. е. н., професор

Ханлар МАХМУДОВ

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	18
2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства	18
2.2. Оцінка механізму формування та управління ефективністю діяльності підприємства	26
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	33
3.1. Стратегічні шляхи зростання ефективності підприємницької діяльності	33
3.2. Технологічні заходи підвищення ефективності діяльності підприємства	38
3.3. Оптимізаційні заходи щодо зростання ефективності діяльності підприємства	43
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сьогодення питання ефективності сільськогосподарського виробництва, за сучасних умов розвитку господарювання виходить на перше місце серед інших важливих проблем. Її вирішення та реалізація – це формування реального добробуту населення країни, економічної та продовольчої безпеки й незалежності держави. Висока ефективність виробництва аграрних підприємств залежить від впливу багатьох чинників : ресурсного потенціалу, кредитних можливостей, обсягу інвестицій, розміру інновацій.

Теперішній етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних суб'єктів господарювання активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. Безперервний розвиток підприємства – запорука ефективності та результативності діяльності підприємства. У цих умовах завдання підвищення економічної ефективності найповніше вирішується тими суб'єктами підприємницької діяльності, які використовують сировинний потенціал свого регіону, його природно-кліматичні особливості та територіальне розміщення окремих сільськогосподарських галузей, які історично склалися.

Проблемі ефективності діяльності суб'єктів господарювання присвячено велику кількість робіт зарубіжних вчених, зокрема: П. Друкер, М. Майєр, В. Петі, В. А. Андрійчук, А.М. Бортник, В. В. Ковальова, Г. О. Швиданенко, Л. С. Захаркіна, Р. Р. Беннет, О. Г. Гупало, О. О. Воронін, Ф. В. Зинов'єв, Н. В. Савенко, С. Н. Немирович та ін.

Зв'язок роботи з науковими темами. Проведенні дослідження згідно обраної теми кваліфікаційної роботи відповідають плану науково-дослідних робіт кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основними завданнями дослідження є:

- висвітлити теоретичні підходи до формування підвищення ефективності діяльності підприємства;
- проаналізувати механізм формування ефективністю діяльності підприємства;
- розробити стратегію підвищення ефективності діяльності підприємства.

Об’єктом дослідження є розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності у ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, Полтавської області.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів розробки та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності в ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, Полтавської області.

Методи дослідження. Методичне забезпечення дослідження ґрунтується на поєднанні таких методів, як діалектичний і абстрактно-логічний, статистико-економічний, монографічний, системний аналіз, кореляційно-регресійний та економіко-математичний.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові та законодавчі акти України, форми бухгалтерсько-статистичної звітності ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, наукові праці вчених-економістів, літературні джерела, довідково-нормативні матеріали, особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичних, методичних і практичних положень щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності:

набули подальшого розвитку:

- стратегічні шляхи зростання ефективності діяльності підприємства;
- технологічні заходи підвищення ефективності діяльності підприємства;

– оптимізаційні заходи щодо зростання ефективності діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. В кваліфікаційній роботі опрацьовані теоретичні та методичні підходи, розроблені висновки і пропозиції, які створюють основу для виявлення й розв’язання сучасних проблем розробки та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності ДП «ХХ«ХХХХХХ», Полтавського району.

Апробація результатів дослідження. Наукові досягнення та результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднено у формі доповіді на:

– IV Всеукраїнській науково-практичній конференції (за міжнародною участю) «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін», від 21 жовтня. ПДАУ, 2021 р. м. Полтава.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези та фахова стаття:

– Писаренко С. В., Кулинич А. С., П., Яремчук В. Р. Організаційні основи формування ефективності підприємницької діяльності. IV Всеукраїнська науково-практична конференція (за міжнародною участю) «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін», від 21 жовтня. ПДАУ, 2021 р. м. Полтава. С. 86-94.

– Писаренко С. В., Молодцов Р. Ю., Кулинич А. С. Управління конкурентоспроможністю підприємства: поняття, підходи, методи. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». Випуску 5 (66). Херсон, 2021 С. 29-36.

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 66 сторінках друкованого тексту, робота містить 17 таблиць, 3 рисунки та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Жорстка конкурентна боротьба на ринку вимагає від підприємств підвищення ефективності діяльності, поліпшення споживчих якостей продукції та послуг, розширення асортименту, активізації підприємництва, ініціативи тощо.

Головною метою оцінки ефективності діяльності підприємства є виявлення можливості його подальшого розвитку, визначеного за результатами повного аналізу фінансово-господарської діяльності. Тому найважливішим завданням функціонування сучасного підприємства є підвищення ефективності його діяльності за рахунок більш повного використання його внутрішніх резервів та системна розробка шляхів підвищення ефективності діяльності. Під шляхами підвищення ефективності діяльності підприємства розуміють сукупність конкретних заходів щодо покращення ефективності виробництва [8, с. 29-37].

Ефективність - це складна економічна категорія, пов'язана з цілеспрямованою, раціональною людською діяльністю. Вона відображає певні виробничі відносини, що складаються між суспільством загалом і підприємствами, а також окремими працівниками. В ефективності відображається дія об'єктивних економічних законів, розвиток продуктивних сил, характер виробничих відносин. Вона є формою вираження мети виробництва.

В сучасній літературі поняття «ефективність» використовується в багатьох сферах людської діяльності. Зокрема, й в економіці, де ефективність посідає важливе місце серед актуальних проблем економічної науки і досить часто розглядається та досліджується провідними фахівцями.

Термін «ефект» (лат. effectua - виконання, дія) означає результат, наслідок будь-якої дії, причини, сили. Відповідно ефективність варто

розглядати як дієвість витрат, вкладених у певну діяльність з метою отримання бажаних результатів.

Отже, поняття «ефективність» має зміст за наявності мети, яка повинна бути досягнута. Основну ж мету виробництва становить віддача сукупних витрат, які беруть участь у процесі виробництва [10, с. 123].

Для визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, окремих його галузей, господарської діяльності підприємств різних форм власності, їх підрозділів, виробництва окремих культур, агротехнічних і зоотехнічних заходів, упровадження в виробництво комплексів, нових технічних розробок, досягнень науки і техніки, передового досвіду тощо використовують часткові або локальні критерії. У кожному окремому випадку критерій може набувати конкретнішої форми з урахуванням характеру й особливостей виробництва.

Суть підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств зводиться до того, щоб на кожную одиницю затрачених матеріальних, трудових і фінансових ресурсів збільшити обсяг виробництва продукції. Це сприятиме зростанню доходів підприємств, що є основою розширеного відтворення виробництва, підвищенню оплати праці та поліпшенню соціальних і побутових умов його працівників [34, с. 123].

Підвищення економічної ефективності виробництва є основною проблемою, головним чинником зростання аграрних підприємств в умовах використання обмежених ресурсів. Це зобов'язує підприємства використовувати ресурси раціонально і бережливо, виробляти якісну продукцію [21, с. 79].

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

Важливо знайти дійові напрямки підвищення ефективності функціонування підприємств. Для розв'язання цього завдання певного

значення набуває класифікація чинників його зростання. Взагалі всі чинники підвищення ефективності функціонування підприємств зводяться до трьох напрямків:

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) напрямки розвитку і удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) напрями удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства – це його якісні особливості, які приводять до зростання потенціалу та характеризуються можливістю позитивних змін, наявністю необхідних ресурсів і умов їх використання [39, с. 245].

Виділяють зовнішні та внутрішні напрями підвищення ефективності діяльності. Так, до зовнішніх напрямів відносять: господарське законодавство, економічну і соціальну політику держави, інституціональні механізми, систему оподаткування, виробничо-соціальну інфраструктуру, платоспроможний попит підприємства і населення, структурні зміни, природно-кліматичні умови, науково-технічний прогрес, конкурентоспроможність підприємства.

На внутрішньому рівні це такі чинники: адаптивність та швидке регулювання на зміни зовнішнього середовища, кваліфікація персоналу, безперервна інноваційна діяльність, наявність матеріальних і енергетичних ресурсів, система мотивації, методи оцінки ефективності та контролю.

Будь-яке підприємство прагне до підвищення ефективності своєї діяльності. Однак тільки розуміння того, від чого залежить ця ефективність, може привести до позитивних результатів. В економічному змісті під ефективністю розуміється максимально оптимальне використання всіх ресурсів підприємства. Правильно обрана стратегія виробництва і належні обсяги випуску продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні прибутки. Тому виробнича діяльність підприємства, нарешті, жорстко визначається загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і

платоспроможним попитом населення.

Управління ефективністю роботи підприємства передбачає урахування основних положень теорії максимізації прибутку. Підприємство повинно працювати таким чином, щоб забезпечити максимальний дохід його власникам. У рамках традиційної неокласичної економічної моделі передбачається, що будь-яке підприємство існує для того, щоб максимізувати прибуток у довгостроковій перспективі. При цьому як орієнтир розглядається прибуток середній для галузі або той прибуток, що об'єктивно задовольняє власників [6, с. 56].

У сучасних ринкових умовах необхідність управління ефективністю на підприємствах України визначається багатьма причинами, серед яких слід назвати невизначеність майбутнього, ризики, координуючу роль плану та оптимізацію екологічних наслідків, а також потребу у фінансових ресурсах.

Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів.

Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства. Основні чинники підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Взагалі всі заходи підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Напрями підвищення ефективності роботи підприємств [11].

Підвищення ефективності є життєво важливим, особливо в умовах ресурсодефіцитної економічної ситуації. Для оцінки рівня ефективності потрібні як фінансові, так і нефінансові визначники ефективності. Визначення ефективності – це кількісна оцінка її рівня, його мета – встановити чи зростає ефективність.

Сутність проблеми підвищення ефективності полягає в тому, щоб на кожну одиницю витрат досягти максимального результату. Оцінки ефективності діяльності підприємства здійснюється за допомогою певних кількісних характеристик, які відображають відповідність результатів і витрат підприємства цілям діяльності, а також деяких якісних характеристик. Так,

прямі показники оцінки рівня ефективності визначаються як співвідношення результатів діяльності та витрат. При цьому категорія «витрати» охоплює ресурси різного виду, які використовує у своїй діяльності підприємство.

Оцінювання ефективності діяльності займає важливе місце в системі управління підприємством, оскільки результати оцінювання можуть бути використані для формулювання як стратегічних, так і тактичних цілей. Модель оцінки ефективності діяльності є індивідуальною розробкою для кожного підприємства. [9, 12; 19; 28; 36].

У науковій літературі виділяють два основні підходи до оцінення економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання: цільовий та системний. Цільовий метод передбачає два етапи:

- 1) визначення рівня реалізації визначених цілей – результативність;
- 2) визначення ефективності використання всіх наявних засобів – продуктивність.

Системний метод також передбачає два підходи:

- 1) пошук необхідних засобів;
- 2) визначення ефективності використання всіх наявних засобів [15, с. 145].

Головним критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне вираження цього критерію відображається через систему показників економічної ефективності виробництва. Ця система містить такі групи показників:

- 1) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

- 2) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту

продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

Розглянемо більш детально традиційний підхід до оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства. Показниками першого рівня, які оцінюють ефективність використання ресурсів підприємства є:

- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність інвестованого капіталу;
- рентабельність продукції;
- рентабельність операційної діяльності;

Показники другого рівня характеризують ефективність використання окремих видів ресурсів і дають змогу менеджерам зосередити увагу на використанні окремого ресурсу.

Показники третього рівня – це показники ефективності використання трудових ресурсів визначаються як відношення обсягу реалізованої продукції чи товарообороту, чи ефекту у вигляді прибутку, до середньої чисельності працівників чи суми затрат на оплату праці всіх працівників [22, с. 78].

Ефективність виробничої діяльності підприємства є узагальнюючим показником ефективності використання трудових та матеріальних ресурсів. Зобразимо схематично модель оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства на рис. 1.2.

На наш погляд, більш об'єктивний результат з оцінки ефективності виробничої діяльності можна отримати шляхом використання методу економіко-математичного моделювання. А саме, розробивши модель кореляційно-регресійного аналізу. Пропонуємо використати функцію кореляційно-регресійного аналізу в якості показника оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства, а також обчислити всі показники, що впливають на функцію.

Рис. 1.2. Складові оцінки ефективності виробничої діяльності підприємств.

Вищезначені підходи до оцінювання ефективності та результативності діяльності підприємства ґрунтуються на певних показниках, за допомогою яких проводиться аналіз, порівняння та оцінювання діяльності підприємства

Отже, ефективність підприємства складна характеристика, для того, щоб повноцінно проаналізувати діяльність підприємства, зробити вірні висновки про його стан, необхідно розглядати всі ці показники в сукупності. Адже якщо той або інший показник залежить від іншого прямо або побічно, його значення змінюється. Показники, що характеризують підприємство, необхідно аналізувати як порівняльну динаміку. Оптимальним періодом для порівняння показників вважається відрізок часу 3-5 років. Саме за цей час можна чітко відстежити ту або іншу динаміку, виявити певні закономірності й сформулювати план дій по усуненню існуючих відхилень.

Слід також зазначити, що використання для оцінки результативності роботи підприємства тільки фінансових показників не дозволить заздалегідь діагностувати багато проблем, наприклад зниження якості продукції, що випускається, рівень обслуговування клієнтів, ефективність керування

персоналом, тому застосування нефінансових показників мають велике значення для визначення ефективності діяльності підприємства.

Висновки до розділу 1

1. Ефективність - це складна економічна категорія, пов'язана з цілеспрямованою, раціональною людською діяльністю. Вона відображає певні виробничі відносини, що складаються між суспільством загалом і підприємствами, а також окремими працівниками. В ефективності відображається дія об'єктивних економічних законів, розвиток продуктивних сил, характер виробничих відносин. Вона є формою вираження мети виробництва.

2. Управління ефективністю роботи підприємства передбачає урахування основних положень теорії максимізації прибутку. Підприємство повинно працювати таким чином, щоб забезпечити максимальний дохід його власникам. У рамках традиційної неокласичної економічної моделі передбачається, що будь-яке підприємство існує для того, щоб максимізувати прибуток у довгостроковій перспективі. При цьому як орієнтир розглядається прибуток середній для галузі або той прибуток, що об'єктивно задовольняє власників

3. Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Державне підприємство ДП «ХХ«ХХХХХХ» підпорядковане Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції М. І. Вавілова інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України Полтавського району Полтавської області.

Головним завданням державного підприємства є забезпечення науково-технічного прогресу в сільському господарстві, обслуговування всіх сільськогосподарських товаровиробників та реалізація високоякісної сільськогосподарської продукції.

Аграрне підприємство спеціалізується на виробництві елітного насіння зернових і зернобобових культур та багаторічних трав, тут вирощують і товарне зерно озимої пшениці, гречки, кукурудзи на зерно, ячменю ярого, вівса, сорго, соняшнику, сої та баштанних продовольчих. У галузі тваринництва займаються вирощуванням в живій масі великої рогатої худоби, свиней, виробляють молоко та мед.

ДП «ХХ«ХХХХХХ» має лінійно – функціональний тип структури управління. Така структура забезпечує ефективне поєднання лінійного управління (директор – начальник цеху – майстер) з консультаційним обслуговуванням з боку функціональних служб без порушення прав і обов'язків лінійних керівників.

Кожний працівник може одержувати при цьому обов'язкові до виконання вказівки від інших службових осіб однакового з ним або вищого рангу. Ці вказівки стосуються тільки техніки, технології чи організації праці, але ні в якому разі не можуть стосуватися всієї діяльності працівника, а також його адміністративної (управлінської) діяльності.

Вищим органом управління є директор господарства, якому підпорядковані: головний зоотехнік, головний ветеринарний лікар, головний агроном, головний інженер, головний бухгалтер, головний економіст, заступник директора з господарської частини, завідувач ковбасного цеху. У свою чергу, головному зоотехніку та головному ветеринарному лікарю підпорядковані завідувач молочного комплексу, завідувач селекційної групи, ветеринарний лікар, завідувач племінного заводу, зоотехнік, завідувач механічного току № 1 та завідувач механічного току № 2, бригадир ФДМ.

Земля є невід'ємною частиною нашого життя і нашого існування. Найважливішою природно-економічною особливістю використання землі сільськогосподарськими підприємствами є те, що аграрне виробництво - це біологічно обумовлена сфера діяльності, де ґрунт, як специфічне органічне тіло, виконує функції посередника між живою та неживою природою, між працею та відтворювальними біологічними процесами. Динаміка землекористування у ДП «ХХ«ХХХХХХ» представлена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка землекористування в ДП «ХХХХХХХХ» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р +,-
	2016	2017	2018	2019	2020	
Всього с.-г. угідь, га	3350,0	3350,0	3306,0	3306,0	3306,0	-44,0
з них: ріллі, га	3326,0	3326,0	3287,0	3287,0	3287,0	-39,0

Аналіз показників динаміки землекористування в ДП «ХХХХХХХХ» говорить про наступне, так у 2020 р. кількість сільськогосподарських угідь становила 3306,0 га а в 2016 р. 3350,0 га, зафіксоване зменшення даного показника на 44,0 га. Найбільш розповсюджені площі із земель сільськогосподарського призначення, це площа ріллі, яка в 2016 р. становили 3326,0 га, а в 2020 р. 3287,0 га, їх зменшення відбулося на 39,0 га

Трудові ресурси є головним ресурсом кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати його діяльності, табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка показників ефективності використання трудових ресурсів
ДП «XXXXXXXX» Полтавського району, 2016-2020 рр.**

Показники	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	+, -	%
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	275	289	272	234	237	-38,0	86,3
з них зайнятих у с.-г. виробництві	245	230	230	210	202	-43,0	82,4
у т. ч.: в рослинництві	121	103	103	107	104	-17,0	85,9
в тваринництві	124	127	127	103	98	-26,0	79,1
Відпрацьовано за рік, тис. люд.-год.	499,1	528,8	505,9	496,4	498,8	-0,3	99,9
у т. ч.: в рослинництві	106,5	90,6	90,64	94,2	98,4	-8,1	92,4
в тваринництві	392,6	438,2	415,2	402,2	400,4	7,8	101,9
Виробництво валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника, тис. грн	149,2	202,5	277,1	319,4	332,9	190,7	228,2
Одержано прибутку на 1 працівника, тис. грн	5,16	4,90	7,47	5,05	9,09	3,93	176,1
Витрати на оплату праці, тис. грн	8527,0	11980,0	15681,0	21271,0	26253,0	17726,0	3,5 рази
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн	2583,9	3454,4	4804,2	7361,8	9231,9	6646,0	3,6 рази
Припадає на 1 працюючого у с.-г.:							
с.-г. угідь, га	13,67	14,57	14,37	15,74	16,4	2,73	119,9
ріллі, га	13,58	14,46	14,29	15,65	16,3	2,72	120,1

Аналіз показників табл. 2.2 свідчить про те, що середньорічна чисельність працюючих у 2020 р. становить 237 осіб, а в 2016 р. 275 осіб, їх чисельність зменшується на 43 особи. Працівники зайняті у сільськогосподарському виробництві становлять 202 особи, що менше за 2016

р. на 43 особи. Виробництва валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника, у 2020 р. цей показник становив 332,9 тис. грн, що вище за показники 2016 р. на 190,7 тис. грн (128,2 %). Отриманий прибуток на 1 працівника у 2020 р. збільшився на 3,93 тис. грн в порівнянні з 2016 р. Щодо показників середньомісячної заробітної плати, вона також зростає за досліджуваний період, та становить 9231,9 тис. грн. Прказники ефективності використання трудових ресурсів, а це навантаження на 1 працівника на площу сільськогосподарських угідь та ріллі зростають на 2,73, та 2,72 га відповідно.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних та оборотних засобів і виробничих потужностей підприємства табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка забезпеченості та використання основних та оборотних засобів в ДП «XXXXXXX» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	+,-	%
Наявність основних засобів на кінець року – всього, тис. грн	22525,0	22525,0	24396,0	30151,0	29492,0	6967,0	130,9
у т. ч.: будинки, споруди та передавальні пристрої	9754,0	9785,6	10736,0	12800,0	12800,0	3046,0	131,2
машини та обладнання	9785,5	9897,5	10212,0	13400,0	12741,0	2955,5	130,2
транспортні засоби	2200,5	2265,2	2673,0	2995,0	2995,0	794,5	136,1
інструменти, прилади, інвентар	785,0	576,7	775,0	956,0	956,0	171,0	121,8
Вартість оборотних засобів на кінець року – всього, тис. грн	11071,0	13696,0	14133,0	10490,0	17984,0	6913,0	162,4
у т. ч.: виробничі запаси	3542,0	5257,0	3674,0	2154,0	4508,0	966,0	127,3
тварини на вирощуванні та відгодівлі	2472,0	2878,0	1942,0	2687,0	4261,0	1789,0	172,4
незавершене виробництво	1463,0	1974,0	2165,0	1606,0	2456,0	993,0	167,9
готова продукція	1804,0	2073,0	2084,0	1290,0	1642,0	-162,0	91,0
товари	11,0	33,0	13,0	22,0	22,0	11,0	200,0
дебіторська заборгованість	1594,0	1254,0	4101,0	2579,0	2467,0	873,0	154,8

Аналіз динаміки забезпеченості та використання основних та оборотних засобів в ДП «XXXXXXXXX», слід зауважити, що наявність основних засобів на кінець року зросла на 30,9 %. На першому місці серед основних засобів знаходяться будинки, споруди та передавальні пристрої, та їх вартість становить 29492,0 тис. грн, на другому місці машини та обладнання, їх вартість становить 12741,0 тис. грн. Використання оборотних засобів, також свідчить про зростання, так у 2016 р. їх вартість становила 11071,0 тис. грн, а в 2020 р. 4508,0 тис. грн. Серед них на першому місці виробничі запаси, друге місце у тварини на вирощуванні та відгодівлі, а третє місце займає незавершене виробництво.

Спеціалізація аграрних підприємств - це переважаюче виробництво в них відповідного виду (видів) продукції, для якого тут існують найсприятливіші природно-економічні умови. Ця форма спеціалізації розвиває і поглиблює територіальну спеціалізацію. Якщо в межах останньої можуть бути сприятливі умови для виробництва, скажімо, шести і більше видів продукції, то через внутрішньогосподарську диференціацію природно-економічного фактора в окремо взятому підприємстві можуть бути найкращі умови для виробництва лише частини видів продукції з усього їх переліку, притаманного для даної зони, мікрозони і т. д.

Для виробничих підрозділів сільськогосподарських підприємств характерною є внутрішньогосподарська спеціалізація, яка визначається структурою його грошових надходжень від реалізації товарної продукції (табл. 2.4). Показники динаміки складу і структури товарної продукції дають можливість зробити наступні висновки, про те, що на першому місці у структурі товарної продукції займає виробництво молока - 43,6%, друге місце виробництво соняшнику 17,4 %, третє місце виробництво озимої пшениці - 10,2 %. Коефіцієнт спеціалізації досліджуваного підприємства складає 0,561, що свідчить про високий рівень, а виробничий напрямок молочно-зерновий.

Таблиця 2.4

**Динаміка складу і структури товарної продукції ДП «XX«XXXXXX»
Полтавського району, 2016-2020 рр**

Галузі й види продукції	Продано в сер. за 2016- 2020 рр., ц	Вартість товарної продукції, тис. грн	Струк- тура,	Місце продукції
			%	
Продукція рослинництва - всього	x	7463,7	48,3	x
у тому числі: зернові та зернобобові - всього	33716,60	3539,9	22,9	x
з них: пшениця озима	15418,20	1584,2	10,2	3
гречка	54,00	19,3	0,1	13
кукурудза на зерно	12599,80	1351,6	8,7	4
ячмінь ярий	4141,60	395,1	2,6	6
горох	292,40	31,1	0,3	9
овес	215,80	19,1	0,1	12
інші зернові та зернобобові	994,80	139,6	0,9	11
соняшник	9480,80	2694,5	17,4	2
соя	4433,20	1047,5	6,8	5
Продукція тваринництва - всього	0,0	8003,1	51,7	x
великої рогатої худоби	155,00	180,4	1,2	8
свиней	822,80	1047,8	6,8	5
молоко	27112,60	6741,8	43,6	1
мед	13,16	33,07	0,2	10
Всього по господарству	x	15466,8	100,0	-

Виробництво продукції є основним напрямом діяльності на всіх етапах розвитку сільського господарства. У зв'язку з цим основним загальнодержавним завданням є обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності виробництва продукції в аграрному підприємстві та подальшої її стабілізації. Економічна ефективність є критерієм оцінки всіх заходів, що здійснюються в сільському господарстві, та пов'язана зі збільшенням виробництва споживчих вартостей на основі підвищення продуктивності праці і раціонального використання виробничих ресурсів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва

ДП «ХХ«XXXXXX» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	+,-	%
Вартість валової продукції у фактичних цінах – всього, тис. грн	41072,8	58541,9	75348,4	74746,0	78905,7	37832,9	192,1
у т. ч.:							
рослинництва	24105,7	37634,0	49190,4	37326,0	50501,6	26395,9	209,5
тваринництва	16967,0	20908,0	26158,0	37420,0	28404,1	11437,1	167,4
Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн	34900,0	38590,0	48284,0	57154,0	68723,0	33823,0	196,9
у т. ч.:							
рослинництва	21102,0	21194,0	19188,0	30287,0	38455,0	17353,0	182,2
тваринництва	13696,0	17195,0	17781,0	26867,0	30268,0	16572,0	202,9
інша продукція, роботи та послуги	102,0	201,0	168,0	214,0	220,0	118,0	215,7
Валовий дохід – всього, тис. грн	39357,0	45618,0	62766,0	67152,0	80805,0	41448,0	205,3
у т. ч.:							
рослинництва	21259,0	23887,0	34156,0	37989,0	45994,0	24735,0	216,3
тваринництва	18098,0	21713,0	28610,0	29163,0	34811,0	16713	192,4
інша продукція, роботи та послуги	118,0	270,0	133,0	175,0	155,0	37,0	131,4
Прибуток (збиток) від реалізації – всього, тис. грн	1419,0	1432,0	2032,0	1182,0	2155,0	736,0	151,8
у т. ч.:							
рослинництва	804,0	868,0	1108,0	549,0	1623,0	819,0	201,9
тваринництва	615,0	564,0	924,0	633,0	532,0	-83	86,5
Рівень рентабельності (збитковості),%	8,6	6,3	5,8	3,1	5,8	-2,8	x
у т. ч.:							
рослинництва	6,3	4,7	3,6	2,0	3,8	-2,5	x
тваринництва	2,3	1,6	2,2	1,1	2,0	-0,3	x

Аналіз показників ефективності сільськогосподарського виробництва ДП «ХХ«XXXXXX», дає можливість зробити наступні висновки. Так вартість валової продукції у фактичних цінах у 2020 р. становить 78905,7 тис. грн, а в 2016 р. 41072,8 тис. грн, даний показник зріс на 92,1 %. Валовий дохід у 2016 р. становили 39357,0 тис. грн, а в 2020 р. 80805,0 тис. грн, зростання відбулося на 105,3 %. Прибуток за досліджуваний період зростає на 51,8 %. Рівень

рентабельності хоча і зменшується за досліджуваний період, але несе позитивний характер, так у 2016 р. він становить 8,6 %, а в 2020 р. 5,8 %.

Виробничо-фінансова діяльність аграрного підприємства - це процес, спрямований на забезпечення виробничо-господарської діяльності коштами (грошми, фінансовими ресурсами). Фінансова діяльність виконує обслуговуючу роль відносно виробничо-господарської діяльності табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Динаміка показників фінансового стану ДП «ХХ«XXXXXX»
Полтавського району, 2016-2020 рр.**

Коефіцієнти	Нормати вне значення	Роки				
		2016	2017	2018	2019	2020
Показники фінансової стійкості						
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,978	0,953	0,945	0,950	0,88 0
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$< 0,5$	0,022	0,047	0,055	0,050	0,12 0
Коефіцієнт фінансової залежності	≤ 2	1,022	1,049	1,059	1,053	1,13 7
Коефіцієнт фінансової стабільності	≥ 1	45,229	20,251	17,080	18,917	7,30 0
Коефіцієнт фінансового ризику	< 1	0,022	0,049	0,059	0,053	0,13 7
Показники платоспроможності (ліквідності)						
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,165	0,087	0,049	0,053	0,34 3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	1,590	0,569	1,357	0,944	0,66 5
Загальний коефіцієнт ліквідності	$\geq 1,0$	9,894	5,260	4,508	3,626	2,34 9
Показники ділової активності (оборотності)						
Коефіцієнт обертання оборотних активів		2,477	2,742	3,860	5,660	3,30 2
Коефіцієнт завантаження оборотних активів		0,404	0,365	0,259	0,177	0,30 3
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів		145	131	93	64	109

Охарактеризувавши динаміку показників виробничо-фінансової діяльності ДП «ХХ«XXXXXX» можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт автономії становить 0,950 в.п. що вище нормативного на 0,08 в.п. Коефіцієнт фінансової залежності підприємства не істотно менший від нормативного та становить у 2020 р. 1,053 в.п., це говорить про те, що підприємство частково залежить від кредиторів.

Коефіцієнт фінансового ризику також занижений в порівнянні з нормативним, та становить 0,053 %. Показники платоспроможності характеризуються такими елементами: ліквідність підприємства - означає його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів, загальний коефіцієнт ліквідності ДП «ХХ«ХХХХХХ», у 2020 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,053 грн поточних активів підприємства. Значення коефіцієнта нище нормативного показника, отже підприємство не є ліквідним. Коефіцієнт швидкої ліквідності ДП «ХХ«ХХХХХХ» у 2020 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,944 грн виробничих запасів підприємства, тобто його значення вище нормативного.

Дослідивши показники ділової активності ДП «ХХ«ХХХХХХ», слід відмітити, що коефіцієнт обертання оборотних активів збільшується за досліджуваній період. Так у 2016 р. він становив 2,477 % а у 2020 р. 5,660 %. Коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшується із 0,404 до 0,177 в.п. Тривалість одного обороту оборотних активів, мав нестабільний характер, та стрімко знизився.

2.2. Оцінка механізму формування та управління ефективністю діяльності підприємства

В умовах нестабільної економіки важливим для будь-якого підприємства є формування ефективних принципів і ефективної системи управління ефективністю діяльності. Управління – це сукупність прийомів, форм і методів цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою досягнення конкретних цілей.

Оцінка ефективності займає важливе місце в системі управління діяльністю підприємства, оскільки являє собою ефективний інструмент для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльністю підприємства. Результати оцінки складають основу для прийняття управлінських рішень,

при цьому вони можуть бути використані як для визначення стратегічних, так тактичних цілей.

Для успішного розвитку економіки будь-якого підприємства необхідно вивчати співвідношення об'єму виробництва (реалізації) продукції з витратами і прибутком. Це співвідношення аналізується для дослідження комплексу причинно-наслідкових взаємозв'язків найважливіших показників кінцевих результатів діяльності підприємства, наукового обґрунтування управлінських рішень.

Для детальної оцінки формування ефективності діяльності підприємства слід охарактеризувати динаміку реалізації основних видів продукції досліджуваного підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка реалізації основних видів сільськогосподарської продукції у
ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, 2016 - 2020 рр., ц**

Види продукції	Роки					2020 р. % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
Пшениця озима	9680,0	14142,0	11057,0	23685,0	20205,0	в 2,2 рази
Кукурудза на зерно	12754,0	12553,0	21837,0	33695,0	48197,0	в 3,5 рази
Ячмінь ярий	3548,0	5714,0	7480,0	11401,0	11864,0	в 3,2 рази
Соняшник	15576,0	8838,0	9491,0	19339,0	13338,0	85,6
Соя	7124,0	4265,0	6820,0	5299,0	4532,0	63,6
Велика рогата худоба	126,0	141,0	380,0	530,0	196,0	155,5
Свині	733,0	897,0	670,0	1,0	387,0	52,7
Молоко	28403,0	26235,0	26695,0	30323,0	30537,0	107,5

Дослідивши показники реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в ДП «ХХ«ХХХХХХ», слід відмітити, що за досліджуваний період її обсяги істотно зростають по таких культурах, як пшениці озимої, кукурудзи на зерно, ярого ячменю та молока.

Ринкові умови господарювання передбачають зіставлення витрат на виробництво продукції з доходами від її реалізації. Рівень витрат на виробництво характеризується показниками собівартості (всієї продукції і її одиниці), рівень доходів – виручкою від реалізації (вартістю продукції за продажною ціною).

Собівартість - це форма відшкодування споживаних факторів виробництва (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Динаміка виробничої собівартості виробленої продукції в
ДП ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, 2016-2020 рр., тис. грн.**

Види продукції	Роки					Відхилення 2020 р. у % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
Пшениця озима	2181,0	7600	4671,0	5378,2	3304,0	151,5
Кукурудза на зерно	7891,0	5520,0	7071,0	11672,1	16717,0	211,8
Ячмінь	1743,0	2563,0	3150,0	3341,6	1304,0	74,8
Овес	76,0	94,0	126,0	64,8	24,0	31,6
Соя	11045,0	5919,0	6505,0	1914,7	685,0	0,6
Соняшник	8269,0	6402,0	8027,0	7798,4	7465,0	90,3
Велика рогата худоба	6845,0	6338,0	5904,0	6860,1	600,0	8,7
Свині	5880,0	7847,0	1822,0	2784,1	1181,0	20,1
Молоко	12281,0	14729,0	15420,0	20899,2	20997,0	170,9

З аналізу показників табл. 2.8 можна стверджувати, що виробнича собівартість за досліджуваний період зростає і досить істотно. Так перше місце посідає виробництво кукурудзи на зерно, її собівартість зростає на 111,8 %. На другому місці собівартість виробництва молока а це 70,9 %, третє місце посідає собівартість пшениці озимої 51,5 %.

В умовах товарно-грошових відносин основним показником, що характеризує кінцевий результат виробничо-господарської діяльності підприємства, є прибуток. З доходами і прибутком підприємства зв'язане рішення важливих соціальних, економічних, політичних, етичних проблем суспільства як на мікро-, так і на макрорівні. Слід також відмітити, що з ростом обсягу випуску продукції прибуток підприємства збільшується не тільки за рахунок зниження собівартості, але і внаслідок збільшення кількості продукції, що випускається. Таким чином, чим більший обсяг виробництва, тим за інших рівних умов більше сума одержуваного підприємством прибутку табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Динаміка прибутковості виробництва продукції ДП «ХХ«XXXXXX»
Полтавського району, 2016-2020 рр. тис. грн**

Види продукції	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р. +,-
	2016	2017	2018	2019	2020	
Пшениця озима	1378,0	860,0	789,0	981,0	2543,0	1165,0
Кукурудза на зерно	894,0	1266,0	1091,0	1296,0	2607,0	1713,0
Ячмінь ярий	87,0	229,0	653,0	498,0	1485,0	1398,0
Овес	2,0	0,0	63,0	89,0	36,0	34,0
Соя	601,0	627,0	1457,0	218,0	2319,0	1718,0
Соняшник	1202,0	1857,0	2920,0	2170,0	3158,0	1956,0
Велика рогата худоба	-74,0	65,0	12,0	258,0	122,0	196,0
Свині	47,0	106,0	27,0	459,0	301,0	254,0
Молоко	1042,0	872,0	3109,0	3516,0	4069,0	3027,0

Проаналізувавши показники табл. 2.9, ми можемо зробити наступні висновки, що найвищий прибуток підприємство отримує від виробництва соняшнику, так у 2016 р. показник становив 1202,0 тис. грн, а в 2020 р. спостерігається стрімке зростання даного показника до 3158,0 тис. грн, що вище на 1956,0 тис. грн, на таке зростання вплинув ріст ціни на насіння соняшнику.

На другому місці прибуток по виробництву кукурудзи на зерно - 2607,0 тис. грн і 2020 р. проти 894,0 тис. грн у 2016 р. Третє місце посідає прибуток з виробництва озимої пшениці та 2020 р. він складає 2543,0 тис. грн виробництво сої також є прибутковим, про що говорить його зростання на 1718, 0 тис. грн.

Якщо характеризувати показник прибутковості по виробництву тваринницької продукції, то слід відмітити, що у 2016 р. прибуток з виробництва молока становив 1042,0 тис. грн, а в 2020 р. 4069,0 тис. грн, зростання відбулося на 3027,0 тис. грн. На другому місці прибуток з виробництва свинини, становить 301,0 тис. грн, що вище на 3027,0 тис. грн за

2016 р., на третьому місці прибуток по виробництву м'яса великої рогатої худоби, і становить він 122,0 тис. грн.

Рентабельність - це поняття, що характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) повністю відшкодовує витрати на її виробництво й одержує прибуток як головне джерело розширеного відтворення. Так, рентабельність можна вважати мірою доходності, вигідності, прибутковості бізнесу. Показники рентабельності – це важливі елементи, які розкривають середовище формування прибутку, ці показники обов'язкові під час проведення порівняльного аналізу та оцінки фінансового стану підприємства

Таблиця 2.10.

**Динаміка рентабельності виробництва продукції ДП «ХХ«XXXXXX»
Полтавського району, 2016-2020 рр.**

Види продукції	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р. +,-
	2016	2017	2018	2019	2020	
Пшениця озима	58,1	20,9	32,7	22,1	97,0	38,9
Кукурудза на зерно	23,1	65,5	35,7	40,2	49,6	26,5
Ячмінь ярий	170,6	38,4	157,3	32,8	71,3	-99,3
Овес	66,7	0,0	331,6	58,6	45,0	-21,7
Соняшник	85,2	72,3	29,0	37,9	68,2	-17,1
Соя	80,3	211,1	30,7	5,5	57,8	-22,5
Велика рогата худоба	-37,6	141,3	3,8	53,8	9,7	47,3
Свині	2,5	6,1	1,5	16,9	15,5	13,0
Молоко	11,8	8,4	26,9	25,2	28,0	16,1

З проведеного аналізу показників табл. 2.10 слід зробити аступні висновки, що рівень рентабельності виробництва сільськогосподарських культур за досліджуваний період по деяким пунктам має тенденцію до зниження, хоча несе і позитивний характер. Так найвищий рівень рентабельності по виробництву пшениці озимої а це у 2020 р. 97,0 %, на рівні 2016 р. показник зріс на 38,9 в.п. На другому місці рентабельність

виробництва ярого ячменю 71,3 % у 2020 р. хоча і менше показника 2016 р. на 99,3 в.п.

Соняшник за зростанням рівня рентабельності знаходиться на третьому місці, та становить 68,2 %, соя 57,8 %.

Аналізуючи показники рентабельності виробництва продукції тваринництва, слід відмітити наступне, на першому місці рентабельність з виробництва молока і в 2020 р. вона складає 28,0 %, що вище за 2016 р. на 16,0 в. п. Рентабельність виробництва м'яса свинини у 2016 р. становила 2,5 %, а в 2020 р. склала 15,5 %, що вище на 13,0 в.п., рентабельність виробництва м'яса великої рогатої худоби становить у 2020 р. 9,7 %

Висновки до розділу 2

1. Державне підприємство ДП «ХХ«ХХХХХХ» підпорядковане Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції М. І. Вавилова інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України Полтавського району Полтавської області.

Завдання, що ставить перед собою досліджуване підприємство є забезпечення науково – технічного прогресу в сільському господарстві, обслуговування всіх сільськогосподарських товаровиробників та реалізація високоякісної сільськогосподарської продукції. Коефіцієнт ДП «ХХ«ХХХХХХ» – 0,561, що свідчить про високий рівень їх спеціалізації, а виробничий напрямок молочно-зерновий становить у 2018 р. 9,7 %.

2. Аналіз показників динаміки землекористування в ДП «ХХХХХХХХ» говорить про наступне, так у 2020 р. кількість сільськогосподарських угідь становила 3306,0 га а в 2016 р. 3350,0 га, зафіксоване зменшення даного показника на 44,0 га. Найбільш розповсюджені площі із земель сільськогосподарського призначення, це площа ріллі, яка в 2016 р. становили 3326,0 га, а в 2020 р. 3287,0 га, їх зменшення відбулося на 39,0 га

3. Проаналізувавши ефективність використання трудових ресурсів слід

зробити наступні висновки. Середньорічна чисельність працюючих у 2020 р. становить 237, а в 2016 р. 275 осіб, їх чисельність зменшується на 43 особи. Працівники зайняті у сільськогосподарському виробництві становлять 202 особи, що менше за 2016 р. на 43 особи. Виробництва валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника, у 2020 р. цей показник становив 332,9 тис. грн, що вище за показники 2016 р. на 190,7 тис. грн (128,2 %). Отриманий прибуток на 1 працівника у 2020 р. збільшився на 3,93 тис. грн в порівнянні з 2016 р.

4. Динаміка забезпеченості та використання основних та оборотних засобів в ДП «XXXXXXX», слід зауважити, що наявність основних засобів на кінець року зросла на 30,9 %. На першому місці серед основних засобів знаходяться будинки, споруди та передавальні пристрої, та їх вартість становить 29492,0 тис. грн, на другому місці машини та обладнання, їх вартість становить 12741,0 тис. грн. Використання оборотних засобів, також свідчить про зростання, так у 2016 р. їх вартість становила 11071,0 тис. грн, а в 2020 р. 4508,0 тис. грн. Серед них на першому місці виробничі запаси, друге місце у тварини на вирощуванні та відгодівлі, а третє місце займає незавершене виробництво.

5. Аналіз показників ефективності сільськогосподарського виробництва ДП «XX«XXXXXX», дає можливість зробити наступні висновки. Так вартість валової продукції у фактичних цінах в 2020 р. становить 78905,7 тис. грн, а в 2016 р. 41072,8 тис. грн, даний показник зріс на 92,1 %. Валовий дохід у 2016 р. становили 39357,0 тис. грн, а в 2020 р. 80805,0 тис. грн, зростання відбулося на 105,3 %. Прибуток за досліджуваний період зростає на 51,8 %. Рівень рентабельності хоча і зменшується за досліджуваний період, але несе позитивний характер, так у 2016 р. він становить 8,6 %, а в 2020 р. 5,8 %.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні шляхи зростання ефективності підприємницької діяльності

Пристосування підприємств до сучасних економічних умов змушує їх перебувати в постійному пошуку нових можливостей покращення показників ефективності господарської діяльності. Кожне підприємство підпорядковується циклічним законам розвитку, і перехід на вищу стадію розвитку чи потрапляння в кризове становище вимагає від керівництва зміни цілей та стратегій. Найважливішим якісним показником суспільного виробництва є його ефективність. Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

До найважливіших напрямів підвищення ефективності системи та процесів управління в ДП «ХХ«ХХХХХХ» можна віднести вдосконалення організаційної структури управління; раціоналізацію інформаційної системи та документообігу; підвищення кваліфікації працівників, зокрема управлінських кадрів; використання інструментарію стратегічного управління під час планування діяльності та розвитку підприємницької діяльності.

Організаційна структура управління пояснюється як форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів.

Головним призначенням структури управління є забезпечення ефективної діяльності соціально-економічної системи підприємства.

Завдання менеджерів при виборі структури управління полягає у тому, щоб обрати таку модель управління, яка найкраще відповідає цілям і завданням розвитку підприємства, а також внутрішнім і зовнішнім факторам, які впливають на неї. «Найкраща структура» - це та, яка за всіма параметрами дозволяє організації ефективно взаємодіяти з внутрішнім середовищем, продуктивно, цілеспрямовано розподіляти і спрямовувати зусилля своїх співробітників на задоволення потреб клієнтів і досягнення своїх цілей з високою ефективністю.

Можливі наступні три варіанти, коли зміни в системі управління агропромисловим виробництвом на підприємстві призводять до підвищення її ефективності:

- скорочення витрат на управління при незмінних показниках управління або показниках, які поліпшуються (індекси результативності та ефективності апарату управління);

- поліпшення якості управлінської діяльності при незмінному обсязі витрат на управління;

- незначне збільшення витрат на управлінський апарат підприємства, супроводжуване істотним зростанням показників якості управління

Для здійснення координації економічної діяльності в сільськогосподарських підприємствах доцільне створення єдиної планово-облікової служби, що повинна здійснювати внутрішньогосподарський розрахунок і контроль за діяльністю досліджуваного підприємства та його підрозділів (проведення економічного аналізу). Фактично, організацію розглядають у двох аспектах. З одного боку – як організацію аналітичної служби та забезпечення проведення аналізу. З другого – як організацію аналітичних робіт, що безпосередньо здійснюються при проведенні аналізу (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Елементи організації економічного аналізу в ДП «ХХ«ХХХХХХ».

Організація аналітичної служби полягає у виборі форми організації аналізу та типу організаційної структури відділу (служби, підрозділу), що передбачає підпорядкованість працівників, побудову взаємозв'язків як між окремими працівниками, так і іншими відділами.

На сьогодні при проведенні економічного аналізу в досліджуваному підприємстві доцільно застосовувати децентралізовану форму організації економічного аналізу (децентралізованій формі весь комплекс аналітичних робіт розподіляють по загальній структурі управління. Тобто, кожен відділ – служба або підрозділ здійснює певний комплекс аналітичних робіт відповідно до свого призначення на підприємстві. Оскільки, це дозволить враховувати всі особливості сільськогосподарського виробництва, які пов'язані з його сезонністю та багатогалузевістю та швидше реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

Організація економічного аналізу за даною формою об'єднує аналітичний процес з процесом управління та виступає його окремим етапом.

Ще однією складовою організації аналітичної служби є координація, контроль та забезпечення аналізу. Тобто, створена на підприємстві аналітична служба повинна не лише координувати та контролювати роботу виконавців і забезпечувати своє функціонування, а й має організаційно, методично, інформаційно, технічно забезпечувати якісне та оперативне проведення аналітичних робіт.

Як висновок слід зауважити, що для проведення ефективного та якісного аналізу, перш за все, необхідно створити аналітичну службу, вибрати форму організації аналізу і тип організаційної структури, які найбільше відповідатимуть системі управління підприємством.

Основною метою діяльності кожного підприємства будь-якої форми власності є отримання позитивного фінансового результату, тобто прибутку.

Резерви збільшення суми прибутку та рентабельності пов'язані передусім із напрямками ефективного господарювання підприємства. Для успішного функціонування кожен суб'єкт господарювання повинен прагнути до підвищення ефективності своєї діяльності на основі раціонального використання ресурсного потенціалу, збільшення прибутковості виробництва, поліпшення якості реалізованої продукції.

Отже, в підприємстві потрібно приділяти належну увагу плануванню і отриманню прибутку від реалізації продукції. При цьому слід пам'ятати, що на величину прибутку від реалізації товарної продукції впливають як фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зміни державних регулюючих цін, природні та транспортні умови тощо), так і фактори, які знаходяться в компетенції підприємств.

Для того щоб підприємство в сучасних ринкових умовах працювало стабільно та ефективно, пропонуємо такі шляхи і методи збільшення прибутку і рентабельності (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

**Шляхи збільшення прибутку і рентабельності продукції в
ДП «ХХ«XXXXXX».**

Шляхи збільшення	
Прибутку	Рентабельності
1. Нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції	1. Зниження собівартості продукції
2. Поліпшення якості продукції	2. Підвищення продуктивності праці
3. Продаж зайвого устаткування та іншого майна або здача його в оренду	3. Скорочення невиробничих витрат
4. Зниження собівартості продукції за рахунок більш раціонального використання матеріальних ресурсів, виробничих потужностей і площ, робочої сили і робочого часу	4. Впровадження заходів із підвищення продуктивності праці своїх працівників, скорочення адміністративно-управлінського персоналу
5. Диверсифікація виробництва	5. Зменшення витрат на виробництво продукції або застосування сучасних методів управління витратами, однією з яких є управлінський облік. Зниження витрат від браку
6. Постійне проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів	6. Удосконалення продукції із середнім рівнем рентабельності, а низькорентабельну зняти з виробництва
7. Грамотна побудова договірних відносин із постачальниками, посередниками, покупцями та ін..	7. Покращення системи маркетингу на підприємстві, потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності і зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною, та ін.

Представлені шляхи дадуть можливість підприємству підвищувати ефективність його діяльності. Але щоб досягти належного зростання ефективності підприємницької діяльності слід будувати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства. Отже, для того щоб підприємство працювало ефективно, воно повинне найбільш повно використовувати ресурси, що знаходяться в його розпорядженні. Проте підприємство повинно активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти інтенсивному зростанню ефективності його діяльності.

3.2. Технологічні заходи підвищення ефективності діяльності підприємства

У сучасних умовах господарювання підвищення ефективності діяльності підприємства є головним стратегічним напрямом розвитку всіх його галузей, об'єктивною необхідністю, викликаною вимогами економічних законів. Під підвищенням економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

В сучасному середовищі підприємствам для аналізу ефективності діяльності підприємства недостатньо здійснювати виробничу діяльність та отримувати прибутки, ухилятися від ризиків, необхідно звертати увагу на стадію життєвого циклу підприємства і зважаючи на це приймати ефективні управлінські рішення, що вважатиметься інтегруючим фактором підвищення ефективності. Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства полягає в отриманні з кожної одиниці ресурсів підприємства якнайбільшого обсягу виробництва та прибутку.

Ефективність виступає результатом господарювання підприємства, що характеризується наслідками його діяльності в різних сферах, а саме: фінансовій, операційній, інвестиційній, екологічній, соціальній. Забезпечення ефективності діяльності базується не лише на сукупності заходів різної спрямованості, які характеризуються використанням різних видів ресурсів, або їх комплексному використанні, розробці цілеспрямованої сукупності заходів, що дадуть можливість звернути увагу управлінців підприємства на доцільність їх впровадження та реалізації.

Підвищення ефективності діяльності в ДП «ХХ«ХХХХХХ» за рахунок використання енергозберігаючих технологій при вирощуванні пшениці озимої, передбачають:

- мінімізацію обробітку ґрунту в першому (основний обробіток ґрунту) та другому (передпосівний обробіток ґрунту та посів) періодах вирощування сільськогосподарських культур при нульовому обробітку ґрунту та використанні потужних сівалок. Різко зменшується також кількість операцій в четвертому періоді (збирання врожаю) за рахунок подрібнення поживних решток (соломи, стебел кукурудзи, гички) і внесення їх в ґрунт як органічних добрив;

- більш широкого використання гербіцидів при захисті сільськогосподарських культур від бур'янів;

- застосування більш сучасної високопродуктивної техніки. Одночасно при цьому, впровадження перспективної технології на ДП «ХХ«ХХХХХХ» дасть можливість підвищити якість продукції і праці.

На основі порівняння технологічних карт вирощування основних сільськогосподарських культур у ДП «ХХ«ХХХХХХ» і з урахуванням перспективного досвіду впровадження наукомістких енергозберігаючих технологій, проаналізуємо економічну ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями (табл. 3.2).

Дані таблиці 3.2 свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозбереження. Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 тис. грн, а при ресурсозберігаючі технології 1780,22 тис. грн. Результати досліджень свідчать про вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29

грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

Таблиця 3.2

Економічна ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями у ДП «ХХ«ХХХХХХ», 2022 р.

Показники	Базова загальноприйнята технологія	Технології	
		Високий рівень ресурсного забезпечення	Ресурсозберігаюча
Площа посіву, га	1108	1108	1108
Урожайність, ц/га	37,9	55,6	49,1
Вартість валової продукції, грн./га	41993,2	61604,8	54402,8
Витрати на 1 га, грн.	12415,44	23697,13	22920,84
Затрати праці на 1 ц зерна, люд. год.	0,29	0,26	0,26
Собівартість 1 ц, грн.	276,5	74,54	66,23
Прибуток, тис. грн.	115,3	590,23	780,22
Рівень рентабельності, %	0,7	43,01	60,95

Важливе місце в аналізі технологій вирощування польових культур займає вивчення витрат. Порівняння витрат у різних варіантах технологій дозволяє виявити резерви їх зменшення по окремих напрямках.

Дані таблиці 3.3 свідчать, що ресурсозберігаюча технологія, при менших затратах матеріальних і трудових ресурсів, за рахунок більш повної реалізації біологічних можливостей пшениці озимої дозволяє одержувати такий же урожай зерна високої якості, як і при високовитратних інтенсивних технологіях.

Таблиця 3.3

Порівняння затрат при вирощуванні озимої пшениці за високовитратною і ресурсозберігаючою технологією у ДП «ХХ«ХХХХХХ»

Вид роботи	Інтенсивні технології		Економія ресурсів, або приріст урожаю при ресурсозберігаючій технології
	високо-витратна	ресурсозберігаюча	
1	2	3	4
Удобрення	РК 90-120	РК 45-60	Норма добрив зменшується за рахунок попередника

Продовж. табл. 3.3

1	2	3	4
Посів	Норма висіву – 5-6 млн./га або 200-300 кг/га	Норма висіву – 3-4 млн./га або 120-200 кг/га	Економиться 100 кг/га насіння за рахунок поліпшення технології підготовки ґрунту і сівби + приріст зерна 3-4 ц/га
	Строк сівби – 10-25 вересня	Строк сівби – 30 вересня	Приріст зерна 2-4 ц/га
	Глибина сівби – 3-5 см	Глибина сівби – 2-3 см	Приріст зерна 1-2 ц/га
Захист рослин	Норма внесення – гербіциди 2-3 л/га, редантанти 4-6 л/га, фундазол 0,6-0,8 л/га + тілт 0,5 л/га	Норма внесення – редантанти 1,5-2,0 л/га,	Норми витрат препаратів зменшуються за рахунок того, що боротьба з бур'янами, виляганням, хворобами здійснюється агротехнічними заходами
Догляд за посівами	Кількість проходів техніки не менше 6	Кількість проходів техніки не більше 3	Економиться паливо за рахунок зменшення кількості обробітків
Збирання врожаю	Роздільне або пряме комбайнування	Стационарний обмолот	Приріст урожаю 5-10 ц/га за рахунок відсутності втрат зерна при збиранні

Надалі для підвищення ефективності діяльності підприємства, слід звернути особливу увагу на розвиток галузі тваринництва. Для зростання показників ефективності, ми пропонуємо провести ремонт стада. Безперервне відтворення і ремонт стада передбачають систему заходів щодо створення високопродуктивного поголів'я поліпшенням вирощування ремонтного молодняку й підготовкою маток та плідників до парувального сезону; парування тварин у найсприятливіший час і забезпечення для вагітних маток і приплоду належних умов догляду, утримання, годівлі тощо. Слід мати на увазі, що при проведенні цих та інших заходів необхідно враховувати видові й породні особливості тварин. табл. 3.4.

Для проведення даних заходів ми пропонуємо підприємству дві породи, які можна використати, виходячи з їх характеристик: українська чорноряба молочна порода, з середньодобовим приростом 680-790 г, та живою вагою від 170, кг, до 400, кг і більше.

Голштинська порода середньодобовий приріст якої становить від 700 до 840 г за добу, з надоєм 9000 кг, також характеризується, як високопродуктивна порода.

Таблиця 3.4

Характеристика порід ремонтних телиць у племінних стадах

Порода	Надій, кг	Показники розвитку ремонтних телиць у різні вікові періоди			
		Вік, місяців	Середня маса голови, кг	Жива маса телиць згідно стандарту, кг	Середньодобовий приріст за період, г
Українська чорноряба молочна порода	6606	6	177,0	170,0	796,7
		12	302,3	284,0	737,8
		18	407,7	380,0	685,0
Голштинська порода	9000	6	188,9	175,0	842,7
		12	327,3	288,0	806,3
		18	427,3	385,0	720,0

Дані породи характеризуються високою скоростиглістю, процес осіменіння можна проводити у віці 16-18 місяців, (за рекомендаціями зарубіжних колег) це призведе до отримання приплоду у 27 місяців і збільшить прибутки підприємства до 17%. Економічний ефект від впровадження ремонту стада (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Ефективність капіталовкладень на оновлення продуктивного стада ВРХ**ДП «ХХ«XXXXXX» Полтавського району 2022 р.**

Показники	Факт	План
Поголів'я, голів	515	515
Валовий надій молока, ц	39899	48054
Продуктивність 1 гол., кг	24,9	30,1
Ціна реалізації молока, грн	11,5	11,5
Валовий дохід від реалізації молока, тис. грн	41893,5	50456,7
Продаж низькопродуктивних тварин, голів	90	-
Вартість проданих низькопродуктивних попорід, тис. грн	1881,0	-
Купівля ремонтного молодняка, голів	-	90
Вартість ремонтного молодняка, тис. грн	-	4032,0
Додатковий дохід, тис. грн	-	6736,2
Скумарний валовий дохід, тис. грн	43720,5	50456,7
Окупність інвестицій, %	-	167,1

Розрахунки ефективності капіталовкладень на оновлення продуктивного стада ВРХ в досліджуваному підприємстві говорять про те, що поголів'я

новопридбаних тварин залишається на рівні 2020 р. (515 голів). Продуктивність 1 голови становить 48054 ц в рік, ціна реалізації молока також залишається на рівні 2020 р., і це 11,5 грн/л. Підприємству пропонується продати низькопродуктивні породи, і від їх продажу буде отримано 1881,0 тис. грн. Вартість ремонтного молодняку становитиме 4032,0 тис. грн. Додатковий дохід від оновлення продуктивного стада становитиме 6736,2 тис. грн, а окупність інвестицій складе 167,1 %.

Такі показники дають можливість стверджувати, що в підприємстві доречно провести такий захід, що дасть можливість значно підвищити ефективність підприємницької діяльності.

3.3. Оптимізаційні заходи щодо зростання ефективності діяльності підприємства

В сучасних умовах нестабільної економічної ситуації сільськогосподарським підприємствам необхідно оптимально використовувати весь наявний ресурсно-виробничий потенціал. Це можливо досягти виключно застосовуючи науковий підхід при вирішенні ресурсних задач. Одним з стратегічних ресурсів сільськогосподарського підприємства є земельні ресурси, про що свідчать розміри площ придатних для вирощування сільськогосподарської продукції. Тому, використання економіко-математичних методів дає можливість знаходити раціональну структуру виробництва сільськогосподарського підприємства, розраховувати оптимальну структуру його посівної площі чи площі окремої групи культур, визначити найкращий склад та використання машинно-тракторного і автомобільного парку та інші види діяльності. Порівняння фактичної та оптимальної структури виявляє значні резерви збільшення і здешевлення виробництва всіх видів продукції агропромислового комплексу.

Вихідною інформацією для складання математичних моделей оптимізації посівних площ можуть служити показники статистичних щорічників, інформація отримана з розроблених програм розвитку, статистична звітність підприємства та первинна інформація виробничих підрозділів підприємства. Для розрахунків можна використовувати математичні моделі, які базуються на максимізації прибутку із встановленням обмежень за площами, що відводяться під відповідний вид сільськогосподарських культур.

Оптимальна структура посівних площ повинна забезпечувати:

- виконання договірних зобов'язань щодо реалізації продукції;
- внутрішні потреби підприємства в продукції рослинництва;
- раціональне використання трудових ресурсів і засобів виробництва;
- виконання вимог щодо чергування культур в сівоzmінах відповідно до ґрунтово-кліматичних умов та спеціалізації підприємства тощо.

Головним критерієм науково-обґрунтованої структури посівних площ є максимальний вихід продукції в грошовій формі з одиниці площі при найменших витратах праці і коштів, а також прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції.

Для визначення раціональної структури посівних площ використовують економіко-математичні методи, як зазначалось попередньо, із застосуванням ЕОМ. При використанні економіко-математичних методів умови раціональної структури посівних площ та критерій оптимальності записуються у вигляді математичної моделі, реалізація якої на ЕОМ дозволяє одержати шукані розміри посівних площ сільськогосподарських культур на підприємстві.

Виходячи з цього розрахуємо оптимальну галузеву структуру рослинництва, в результаті обчислень необхідно отримати максимальний прибуток від реалізації цієї продукції. Необхідно використати показники ДП «ХХ«XXXXXX» Полтавського району, що представлені в статистичній

звітності: урожайність сільськогосподарських культур, витрати праці на 1 ц, собівартість 1 ц, реалізаційна ціна 1 ц та прибуток з 1 ц.

В ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району на вирощування основних сільськогосподарських культур відводиться 1989 га. За агротехнічними нормами в господарствах полтавського регіону зерновій групі відводиться не більше 65% у структурі загальної площі, у тому числі озимій пшениці 30 %, ячменю 15%, кукурудзі на зерно 18%. Щодо вирощування технічних культур, то цим сільськогосподарським культурам відводиться: соняшнику не більше 20% та сої не більше 17% загальної земельної площі. Ці агротехнічні вимоги потрібно врахувати при оптимізації посівної площі досліджуваного підприємства.

Собівартість означених сільськогосподарських культур не повинна перевищувати 680000 тис. грн. Витрати праці на вирощування цих сільськогосподарських культур не повинні перевищувати 27,03 тис. людино-годин та 1200 тис. грн. Виробництво валової продукції означених сільськогосподарських культур в натуральному виразі має бути максимальним.

Основні економічні показники урожайності, витрат праці на 1 ц, собівартості 1 ц, реалізаційної ціни 1 ц та прибутку з 1 ц сільськогосподарської продукції представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Вихідні дані для оптимізації галузевої структури рослинництва та максимального прибутку ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, 2022 р.

1	Вид сільськогосподарської продукції, 2020 р.				
	Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Ячмінь ярий	Соняшник	Соя
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
1	2	3	4	5	6
Вихідні дані					
Урожайність, ц/га	43,80	49,20	27,70	94,80	27,50

Продовж. табл. 3.6

1	2	3	4	5	6
Витрати праці на 1 ц, люд.-год.	0,29	0,31	0,36	0,22	0,28
Витрати праці на 1 ц, грн.	13,54	8,25	15,90	14,20	12,50
Собівартість 1 ц, грн.	3304,00	16717,00	1304,00	7465,00	685,00
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	5847,00	19324,00	2789,00	10623,00	3004,00
Прибуток з 1 ц, грн.	2543,00	2607,00	1485,00	3158,00	2319,00

Для визначення оптимальної галузевої структури рослинництва та отримання максимального прибутку використаємо електронні таблиці Microsoft Excel. Позначаємо шукані площі:

X_1 – площа під вирощування озимої пшениці;

X_2 – площа під вирощування кукурудзи на зерно;

X_3 – площа під вирощування ярого ячменю;

X_4 – площа під вирощування соняшнику;

X_5 – площа під вирощування сої.

Записуємо умову задачі у вигляді системи нерівностей:

$X_1 > 0, X_2 > 0, X_3 > 0, X_4 > 0, X_5 > 0.$

$144715,20X_1 + 822476,40X_2 + 36120,80X_3 + 707682,00X_4 + 18837,50X_5 \leq 680000000$ – по собівартості, грн.;

$12,70X_1 + 15,25X_2 + 9,97X_3 + 20,86X_4 + 7,70X_5 \leq 27030$ – по витратах праці, люд.-год.;

$593,05X_1 + 405,90X_2 + 440,43X_3 + 1346,16X_4 + 343,75X_5 \leq 1200000$ – по витратах праці, грн.

$X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5 = 1989$ – по площі посіву, га;

$X_1 \leq 597$ – по площі посіву озимої пшениці, га ($\leq 30\%$);

$X_2 \leq 358$ – по площі посіву кукурудзи на зерно, га ($\leq 18\%$);

$X_3 \leq 298$ – по площі посіву ячменю, га ($\leq 15\%$);

$X_4 \leq 398$ – по площі посіву соняшнику (20%);

$X_5 \leq 338$ – по площі посіву сої, га ($\leq 17\%$).

Отже, цільова функція максимального прибутку від реалізації продукції рослинництва ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району має вигляд:

$$111,38X_1+128,26X_2+41,13X_3+299,38X_4+63,77X_5=Z_{\max}$$

Використовуємо електронні таблиці Microsoft Excel та засіб Поиск решения, що виконується командою Данные → Поиск решения, для розв'язання оптимізаційної задачі (додаток Д). Засіб Поиск решения дозволяє швидко та оптимально знайти рішення задачі, які потім адаптуються в умовах підприємства.

Вносимо в електронні таблиці вихідні дані урожайності, витрат праці на 1 ц, собівартості 1 ц, реалізаційної ціни 1 ц та прибутку з 1 ц означених сільськогосподарських культур. На наступному етапі оптимізаційної задачі зазначаємо лімітуючий рівень за загальними земельними ресурсами, за витратами праці, за собівартістю та за площами сільськогосподарських культур. Вводимо формули обчислення прибутку по кожному виду продукції та максимальне його значення – це і є функціонал. Використовуємо засіб Поиск решения:

- у вікно засобу Поиск решения вводимо цільову чарунку, тобто функціонал – максимальний прибуток від реалізації продукції рослинництва;
- чарунки, що визначають оптимальну площу під сільськогосподарські культури;
- обмеження, які задані умовою оптимізаційної задачі.

Далі зазначимо параметри обчислень. Так як, за умовою задачі оптимальні площі та прибуток є додатними значеннями, тому позначаємо у вікні параметрів Неотрицательные значения та Линейная модель, так як наша функція є лінійною. На завершальному етапі обчислень натискаємо Выполнить та Сохранить найденное решение.

Отже, в результаті обробки даних отримана оптимальна галузева структура рослинництва ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району: площі під посів озимої пшениці 597 га, кукурудзи на зерно 358 га, ярого ячменю 298

га, соняшнику 398 га та сої 338 га. Загальна площа під вирощування цих культур внаслідок оптимізації складає 1989 га, тобто залишилась на рівні 2020 р.

Аналізуючи площі в розрізі кожної сільськогосподарської культури, то спостерігається збільшення площі під вирощування озимої пшениці, кукурудзи на зерно та соняшника. Запропонована структура посівних площ може бути для досліджуваного підприємства оптимальною, адже витримано агротехнічні норми щодо земельних ресурсів.

Щодо прибутку, то внаслідок оптимізації галузевої структури рослинництва він складатиме:

Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції складе:

- озима пшениця 66462,47 тис. грн.;
- кукурудза на зерно 45918,66 тис. грн.;
- ярий ячмінь 12272,48 тис. грн.;
- соняшник 119092,73 тис. грн.;
- соя 21563,40 тис. грн.

Максимальний прибуток від реалізації продукції галузі рослинництва внаслідок оптимізації складає 265309,73 тис. грн.

Щодо вказаних на початковому етапі оптимізаційної задачі лімітуючих рівнях по собівартості та по витратах праці, то спостерігається їх незначне зменшення до 679460,20 тис. грн., 26,91 тис. люд.-год. та 1166,09 тис. грн. відповідно.

Як наслідок раціонального розміщення сільськогосподарських культур в ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району визначено ефективність застосування оптимальної галузевої структури рослинництва. Отже, внаслідок оптимізації галузевої структури рослинництва досліджуване підприємство отримає додатково валової продукції, причому за рахунок вирощування озимої пшениці, кукурудзи на зерно та соняшника, ефективність валового виробництва складе 30,05%. Також, графічно представлено фактичну та оптимальну структури посівних площі основних сільськогосподарських

культур в ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, 2020, 2022 р. (Додаток Д).

На наступному етапі стратегічного зростання ефективності діяльності ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району проведемо прогнозування реалізації кукурудзи на зерно на 2022 р. шляхом підбору кривої. Для прогнозування реалізації кукурудзи на зерно ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району на 2022 р. використовуємо метод екстраполяції динамічного ряду.

Для вибору сільськогосподарської культури, обсяг реалізації якої найбільший за останні п'ять років, використовуємо динамічний ряд реалізації основних видів сільськогосподарської продукції та метод ранжування, вбудована функція РАНГ в електронних таблицях Microsoft Excel. Отже, найбільшу питому вагу у структурі реалізації основних видів сільськогосподарської продукції у ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району займає кукурудза на зерно (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Динаміка реалізації основних видів сільськогосподарської продукції у ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району, 2016 - 2020 рр., ц

Види продукції	Роки					№ з/п у структурі реалізації
	2016	2017	2018	2019	2020	
Пшениця озима	9680	14142	11057	23685	20205	3
Кукурудза на зерно	12754	12553	21837	33695	48197	1
Ячмінь ярий	3548	5714	7480	11401	11864	5
Соняшник	15576	8838	9491	19339	13338	4
Соя	7124	4265	6820	5299	4532	6
Велика рогата худоба	126	141	380	530	196	8
Свині	733	897	670	1	387	7
Молоко	28403	26235	26695	30323	30537	2

Лінія обсягу реалізації кукурудзи на зерно по роках близька до лінійної залежності, яка виражається формулою:

$$Y = A + BX \quad (3.1)$$

де Y – обсяг реалізації кукурудзи на зерно;

X – роки;

A – параметр, що характеризує вплив основних факторів на обсяг реалізації кукурудзи на зерно (реалізаційна ціна, агротехнічні умови, виробництво кукурудзи на зерно та ін.);

B – параметр, що характеризує вплив допоміжних факторів на обсяг реалізації кукурудзи на зерно (конкуренція, канали збуту продукції та ін.).

Для знаходження параметрів необхідно розв'язати систему рівнянь, наприклад, методом найменших квадратів:

$$\begin{cases} an + b \sum x = \sum y \\ a \sum x + b \sum x^2 = \sum xy \end{cases}$$

Далі для знаходження параметрів рівняння в середовищі Excel використовуємо вбудовані функції, а саме вбудовану статистичну функцію ЛИНЕЙН.

В результаті обробки даних отримані коефіцієнти виробничої регресії обсягу реалізації кукурудзи на зерно ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району: $A=1,64$; $B= 10,04$.

Виробнича регресія обсягу реалізації кукурудзи на зерно ДП «ХХ«ХХХХХХ» Полтавського району має вигляд: $Y=1,64+10,04 X$. Отже, отримано прогноз обсягу реалізації кукурудзи на зерно на 2022 р. 53415,60 тис. грн.

Висновки до розділу 3

1. До найважливіших напрямів підвищення ефективності системи та процесів управління в ДП «ХХ«ХХХХХХ» можна віднести вдосконалення організаційної структури управління; раціоналізацію інформаційної системи та документообігу; підвищення кваліфікації працівників, зокрема управлінських кадрів; використання інструментарію стратегічного управління під час планування діяльності та розвитку підприємницької діяльності.

Можливі наступні три варіанти, коли зміни в системі управління агропромисловим виробництвом на підприємстві, що призводять до підвищення її ефективності:

- скорочення витрат на управління при незмінних показниках управління або показниках, які поліпшуються (індекси результативності та ефективності апарату управління);

- поліпшення якості управлінської діяльності при незмінному обсязі витрат на управління;

- незначне збільшення витрат на управлінський апарат підприємства, супроводжуване істотним зростанням показників якості управління

2. Для здійснення координації економічної діяльності в сільськогосподарських підприємствах доцільне створення єдиної планово-облікової служби, що повинна здійснювати внутрішньогосподарський розрахунок і контроль за діяльністю досліджуваного підприємства та його підрозділів (проведення економічного аналізу). Фактично, організацію розглядають у двох аспектах. З одного боку – як організацію аналітичної служби та забезпечення проведення аналізу. З другого – як організацію аналітичних робіт, що безпосередньо здійснюються при проведенні аналізу.

Організація аналітичної служби полягає у виборі форми організації аналізу та типу організаційної структури відділу (служби, підрозділу), що передбачає підпорядкованість працівників, побудову взаємозв'язків як між окремими працівниками, так і іншими відділами. На сьогодні при проведенні економічного аналізу в досліджуваному підприємстві доцільно застосовувати децентралізовану форму організації економічного аналізу (децентралізованій формі весь комплекс аналітичних робіт розподіляють по загальній структурі управління. Тобто, кожен відділ – служба або підрозділ здійснює певний комплекс аналітичних робіт відповідно до свого призначення на підприємстві. Оскільки, це дозволить враховувати всі особливості сільськогосподарського виробництва, які пов'язані з його сезонністю та багатогалузевістю та швидше реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

3. В підприємстві потрібно приділяти належну увагу плануванню і отриманню прибутку від реалізації продукції. При цьому слід пам'ятати, що на величину прибутку від реалізації товарної продукції впливають як фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зміни державних регулюючих цін, природні та транспортні умови тощо), так і фактори, які знаходяться в компетенції підприємств.

Для того щоб підприємство в сучасних ринкових умовах працювало стабільно та ефективно, пропонуємо такі шляхи і методи збільшення прибутку і рентабельності. Представлені шляхи дадуть можливість підприємству підвищувати ефективність його діяльності.

4. Підвищення ефективності діяльності в ДП «ХХ«XXXXXX» за рахунок використання енергозберігаючих технологій при вирощуванні пшениці озимої, що свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозбереження. Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 тис. грн, а при ресурсозберігаючій технології 1780,22 тис. грн. Результати досліджень дають можливість стверджувати, що вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29 грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

5. Надалі для підвищення ефективності діяльності підприємства, слід звернути особливу увагу на розвиток галузі тваринництва. Для зростання показників ефективності, ми пропонуємо провести ремонт стада. Для проведення даних заходів ми рекомендуємо підприємству дві породи, які можна використати, виходячи з їх характеристик: українська чорноряба молочна порода, з середньодобовим приростом 680-790 г, та живою вагою від 170, кг, до 400, кг і більше.

Голштинська порода середньодобовий приріст якої становить від 700 до 840 г за добу, з надоєм 9000 кг, також характеризується, як високопродуктивна порода.

Розрахунки ефективності капіталовкладень на оновлення продуктивного стада ВРХ в досліджуваному підприємстві говорять про те, що поголів'я новопридбаних тварин залишається на рівні 2020 р. (515 голів). Продуктивність 1 голови становить 48054 ц в рік, ціна реалізації молока також залишається на рівні 2020 р., і це 11,5 грн/л. Підприємству пропонується продати низькопродуктивні породи, і від їх продажу буде отримано 1881,0 тис. грн. Вартість ремонтного молодняку становитиме 4032,0 тис. грн. Додатковий дохід від оновлення продуктивного стада становитиме 6736,2 тис. грн, а окупність інвестицій складе 167,1 %.

6. Розрахувавши оптимальну галузеву структуру рослинництва, за допомогою цільової функції залежності максимального прибутку від реалізації продукції рослинництва ДП «ХХ«XXXXXX», то показник прибутковості складатиме:

- озима пшениця 66462,47 тис. грн.;
- кукурудза на зерно 45918,66 тис. грн.;
- ярий ячмінь 12272,48 тис. грн.;
- соняшник 119092,73 тис. грн.;
- соя 21563,40 тис. грн.

Кінцевий максимальний результат прибутку від реалізації продукції галузі рослинництва внаслідок оптимізації становитиме 265309,73 тис. грн.

ВИСНОВКИ

1. Державне підприємство ДП «ХХ«ХХХХХХ» підпорядковане Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції М. І. Вавилова інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України Полтавського району Полтавської області.

Завдання, що ставить перед собою досліджуване підприємство є забезпечення науково – технічного прогресу в сільському господарстві, обслуговування всіх сільськогосподарських товаровиробників та реалізація високоякісної сільськогосподарської продукції. Коефіцієнт ДП «ХХ«ХХХХХХ» – 0,561, що свідчить про високий рівень його спеціалізації, а виробничий напрямок молочно-зерновий.

2. Аналіз показників динаміки землекористування в ДП «ХХХХХХХХ» говорить про наступне, так у 2020 р. кількість сільськогосподарських угідь становила 3306,0 га а в 2016 р. 3350,0 га, зафіксоване зменшення даного показника на 44,0 га. Найбільш розповсюджені площі із земель сільськогосподарського призначення, це площа ріллі, яка в 2016 р. становили 3326,0 га, а в 2020 р. 3287,0 га, їх зменшення відбулося на 39,0 га

3. Проаналізувавши ефективність використання трудових ресурсів слід зробити наступні висновки. Середньорічна чисельність працюючих у 2020 р. становить 237, а в 2016 р. 275 осіб, їх чисельність зменшується на 43 особи. Працівники зайняті у сільськогосподарському виробництві становлять 202 особи, що менше за 2016 р. на 43 особи. Виробництва валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника, у 2020 р. цей показник становив 332,9 тис. грн, що вище за показники 2016 р. на 190,7 тис. грн (128,2 %). Отриманий прибуток на 1 працівника у 2020 р. збільшився на 3,93 тис. грн в порівнянні з 2016 р.

4. Динаміка забезпеченості та використання основних та оборотних засобів в ДП «ХХХХХХХХ», слід зауважити, що наявність основних засобів на кінець року зросла на 30,9 %. На першому місці серед основних засобів

знаходяться будинки, споруди та передавальні пристрої, та їх вартість становить 29492,0 тис. грн, на другому місці машини та обладнання, їх вартість становить 12741,0 тис. грн. Використання оборотних засобів, також свідчить про зростання, так у 2016 р. їх вартість становила 11071,0 тис. грн, а в 2020 р. 4508,0 тис. грн. Серед них на першому місці виробничі запаси, друге місце у тварини на вирощуванні та відгодівлі, а третє місце займає незавершене виробництво.

5. Аналіз показників ефективності сільськогосподарського виробництва ДП «ХХ«ХХХХХХ», дає можливість зробити наступні висновки. Так вартість валової продукції у фактичних цінах в 2020 р. становить 78905,7 тис. грн, а в 2016 р. 41072,8 тис. грн, даний показник зріс на 92,1 %. Валовий дохід у 2016 р. становили 39357,0 тис. грн, а в 2020 р. 80805,0 тис. грн, зростання відбулося на 105,3 %. Прибуток за досліджуваний період зростає на 51,8 %. Рівень рентабельності хоча і зменшується за досліджуваний період, але несе позитивний характер, так у 2016 р. він становить 8,6 %, а в 2020 р. 5,8 %.

З аналізу показників підвищення ефективності діяльності підприємства, ми виявили деякі недоліки, та пропонуємо їх ліквідувати за рахунок наступних пропозицій.

1. До найважливіших напрямів підвищення ефективності системи та процесів управління в ДП «ХХ«ХХХХХХ» можна віднести вдосконалення організаційної структури управління; раціоналізацію інформаційної системи та документообігу; підвищення кваліфікації працівників, зокрема управлінських кадрів; використання інструментарію стратегічного управління під час планування діяльності та розвитку підприємницької діяльності.

Можливі наступні три варіанти, коли зміни в системі управління агропромисловим виробництвом на підприємстві, що призводять до підвищення її ефективності:

– скорочення витрат на управління при незмінних показниках управління або показниках, які поліпшуються (індекси результативності та ефективності апарату управління;

- поліпшення якості управлінської діяльності при незмінному обсязі витрат на управління;

- незначне збільшення витрат на управлінський апарат підприємства, супроводжуване істотним зростанням показників якості управління

2. Для здійснення координації економічної діяльності в сільськогосподарських підприємствах доцільне створення єдиної планово-облікової служби, що повинна здійснювати внутрішньогосподарський розрахунок і контроль за діяльністю досліджуваного підприємства та його підрозділів (проведення економічного аналізу). Фактично, організацію розглядають у двох аспектах. З одного боку – як організацію аналітичної служби та забезпечення проведення аналізу. З другого – як організацію аналітичних робіт, що безпосередньо здійснюються при проведенні аналізу.

Організація аналітичної служби полягає у виборі форми організації аналізу та типу організаційної структури відділу (служби, підрозділу), що передбачає підпорядкованість працівників, побудову взаємозв'язків як між окремими працівниками, так і іншими відділами. На сьогодні при проведенні економічного аналізу в досліджуваному підприємстві доцільно застосовувати децентралізовану форму організації економічного аналізу (децентралізованій формі весь комплекс аналітичних робіт розподіляють по загальній структурі управління. Тобто, кожен відділ – служба або підрозділ здійснює певний комплекс аналітичних робіт відповідно до свого призначення на підприємстві. Оскільки, це дозволить враховувати всі особливості сільськогосподарського виробництва, які пов'язані з його сезонністю та багатогалузевістю та швидше реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

3. В підприємстві потрібно приділяти належну увагу плануванню і отриманню прибутку від реалізації продукції. При цьому слід пам'ятати, що на величину прибутку від реалізації товарної продукції впливають як фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зміни державних регулюючих цін, природні та транспортні умови тощо), так і фактори, які знаходяться в компетенції підприємств.

Для того щоб підприємство в сучасних ринкових умовах працювало стабільно та ефективно, пропонуємо такі шляхи і методи збільшення прибутку і рентабельності. Представлені шляхи дадуть можливість підприємству підвищувати ефективність його діяльності.

4. Підвищення ефективності діяльності в ДП «ХХ«XXXXXX» за рахунок використання енергозберігаючих технологій при вирощуванні пшениці озимої, що свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозбереження. Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 тис. грн, а при ресурсозберігаючі технології 1780,22 тис. грн. Результати досліджень дають можливість стверджувати, що вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29 грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

5. Надалі для підвищення ефективності діяльності підприємства, слід звернути особливу увагу на розвиток галузі тваринництва. Для зростання показників ефективності, ми пропонуємо провести ремонт стада. Для проведення даних заходів ми рекомендуємо підприємству дві породи, які можна використати, виходячи з їх характеристик: українська чорноряба молочна порода, з середньодобовим приростом 680-790 г, та живою вагою від 170, кг, до 400, кг і більше.

Голштинська порода середньодобовий приріст якої становить від 700 до 840 г за добу, з надоем 9000 кг, також характеризується, як високопродуктивна порода.

Розрахунки ефективності капіталовкладень на оновлення продуктивного стада ВРХ в досліджуваному підприємстві говорять про те, що поголів'я новопридбаних тварин залишається на рівні 2020 р. (515 голів).

Продуктивність 1 голови становить 48054 ц в рік, ціна реалізації молока також залишається на рівні 2020 р., і це 11,5 грн/л. Підприємству пропонується продати низькопродуктивні породи, і від їх продажу буде отримано 1881,0 тис. грн. Вартість ремонтного молодняку становитиме 4032,0 тис. грн. Додатковий дохід від оновлення продуктивного стада становитиме 6736,2 тис. грн, а окупність інвестицій складе 167,1 %.

6. Розрахувавши оптимальну галузеву структуру рослинництва, за допомогою цільової функції залежності максимального прибутку від реалізації продукції рослинництва ДП «ХХ«ХХХХХХ», то показник прибутковості складатиме:

- озима пшениця 66462,47 тис. грн.;
- кукурудза на зерно 45918,66 тис. грн.;
- ярий ячмінь 12272,48 тис. грн.;
- соняшник 119092,73 тис. грн.;
- соя 21563,40 тис. грн.

Кінцевий максимальний результат прибутку від реалізації продукції галузі рослинництва внаслідок оптимізації становитиме 265309,73 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. К.: КНЕУ, 2004. 624 с
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. К.: КНЕУ, 2006. 292 с.
3. Барало О. В. Автоматизація технологічних процесів і системи автоматичного керування. Київ «Аграрна освіта», 2010. 620 с.
4. Богомолова В. В. Організація управління маркетинговою діяльністю підприємства. // Матеріали XV Міжнародної наукової конференції молодих науковці «Наука і вища освіта». Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2010. Ч. 2. С. 54-55.
5. Блонська В. І. Прибуток підприємства та чинники, які впливають на його розвиток. // Науковий вісник НЛТУ України. 2006. Вип. 16.7. С. 272-273.
6. Бортник А.М. Формування ефективної системи бізнес – процесів підприємства в сучасних умовах господарювання. // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 18. С.56-59.
7. Бердар М.М. Фінанси підприємства. К.; ЦУЛ, 2010. 352 с.
8. Воронін О. Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу. // Економіка України. 2007. № 10. С. 29-37.
9. Габор С.С. Ефективність як економічна категорія. // Інноваційна економіка. 2012. № 7. С. 14-17.
10. Ганжа Ю.В. Міжнародна практика факторного аналізу прибутку підприємства. // Економіка та держава. 2007.
11. Гетьман О.О. Економіка підприємства. К. : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
12. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу. К. Логос, 2013. 204 с.

13. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств. К: Знання, 2010. 463с.
14. Грідін О.В. Управління операційним прибутком організації. // Вісник ХНУТСГ: Економічні науки. Х.: ХНУТСГ, 2008. Вип. 71. 440с.
15. Діяльність суб'єктів господарювання – 2009 рік : статистичний збірник. К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. 447 с.
16. Економіка підприємства. К. КНЕУ. 2009. 430 с.
17. Журавльова Т.В. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі. // Науковий клуб Секція 3. 2015. http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/oblivosti_pidpriemnickoji_dijalnosti_v_agrarnomu_sektori/104-1-0-1549
18. Измайлова, К. Обґрунтування економічних рішень щодо підвищення ефективності проектів на передінвестиційній стадії. // Економіка України. – 2011. № 10. С. 79-87.
19. Касич А.О. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. // Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 176-179.
20. Мазурок П.П. Дослідження ролі та стану наукових поглядів на трактування категорії «прибуток» підприємств. // Держава та регіони. Серія. Економіка та підприємництво. 2009р. №4. С. 117 - 120.
21. Мазурова И. И. Анализ эффективности деятельности предприятия. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. 113 с.
22. Мадрига Г. М. Теоретичні підходи до аналізу факторів впливу на ефективність діяльності малих підприємств. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 739.
23. Малік М.Й. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект // Науковий вісник Ужгородського університету 2017. Серія Економіка. Випуск 1 (49). Т.2http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/49_2/49_32-37.pdf
24. Мельник О.Г. Інноваційний прибуток як джерело фінансування інновацій. // Актуальні проблеми економіки. 2009р. №8. С.108 -115.
25. Малюга Н.М. Прибуток як економічна категорія та об'єкт

бухгалтерського обліку // Вісник ЖДТУ. 2004. № 2 (28).

26. Мельник Л.Л. Прибутковість і рентабельність фермерських господарств України. // Економіка АПК. 2009. №9. С. 2-6.

27. Небава М.І., Адлер О.О., Козловський В.О., Лесько О.Й., Мокіна Ю.В. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Вінниця: ВНТУ, 2011. 232с.

28. Орлов О. О. Планування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки. Хмельницький: ХНУ, 2009. 155 с.

29. Олексюк, О. І. Економіка результативності діяльності підприємства. К.: КНЕУ, 2008. 362 с. 8.

30. Особливості сільського господарства як галузі суспільного виробництва // Економіка і підприємництво, менеджмент: http://pidruchniki.com/80378/ekonomika/osoblivosti_silskogo_gospodarstva_galuzi_suspilnogo_virobnitstva

31. Петровці, М. М. Ефективність діяльності підприємств-природокористувачів (за матеріалами підприємств Закарпатської області): Ужгород, 2004. 20 с.

32. Планування діяльності підприємства. К.: КНЕУ, 2002. 252 с.

33. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства.: К.: КНЕУ, 2001. 528 с.

34. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. К.: КНЕУ, 2004. 528 с.

35. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І. Методика і методологія економічного аналізу. К. Центр учбової літератури, 2008. 430 с.

36. Рац, О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства». // Економічний простір. 2008. № 15. С. 275-285.

37. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні. К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с.

38. Саблук П. Т. Ціна – запорука ефективності

сільськогосподарського виробництва. // Вісник економічної науки України. 2010. № 2. С. 212-213.

39. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності. К.: ЦУЛ, 2004. 346 с. К.: «Знання», 2007. 600 с.

40. Салига С. Я. Управління формуванням прибутку. Запоріжжя: ЗЦНТЕІ, 2006. 282 с.

41. Черевко Г.В., Горбонос Ф.В., Іваницька Г.Б., Павленчик Н.Ф. Економіка підприємств. Львів: Априорі; 2006. 420 с.

42.. Хмелевський О.В. Оцінка прибутковості промислових підприємств. Хмельницький: Поліграфіст, 2011. 202 с.

43. Хачатуров, Т. С. Эффективность капитальных вложений. М. Экономика, 1979. С. 22.

44. Ширягіна О.Є. Прибуток підприємства: історичний аспект. // Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 12. С. 20-25

45. Юшко С.В. Бухгалтерський і податковий облік податку на прибуток та оцінка чинного порядку їх узгодження. // Облік і фінанси АПК. К. 2009. № 3. 4 384 с.